

Матюшкова Тетяна Петрівна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Харківського національного університету внутрішніх справ

**Особливості організації розслідування злочинів проти виборчих прав
громадян**

Станом на 31 серпня 2015 року органами внутрішніх справ України було розпочато 291 кримінальне провадження за вчинення злочинів проти виборчих прав громадян. Зокрема, за ст. 157 Кримінального Кодексу України (далі – КК України) – 181 кримінальне провадження, за ст. 158 – 46, за ст. 160 – 37, за ст. 158-1 – 17, за ст. 159-1 Кодексу – 9, за ст. 158-2 – 1. За результатами досудового розслідування на підставі статті 284 Кримінального процесуального кодексу України було закрито 225 кримінальних проваджень (більше 77 %). До суду з обвинувальними актами були передані лише 13 з 291 кримінальних проваджень [1]. Таким чином, аналіз матеріалів слідчої і судової практики свідчить про існування цілої низки проблем у належній організації розслідування злочинів проти виборчих прав громадян. Проведене нами дослідження дозволяє визначити, зокрема, такі:

1. Злочини проти виборчих прав громадян вчиняються на будь-якому з етапів виборчого процесу: 1) висування кандидатів у депутати, на пост Президента; 2) утворення виборчих комісій; 3) реєстрація кандидатів у депутати, на пост Президента; 4) проведення передвиборної агітації; 5) утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі; 6) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення; 7) голосування; 8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування; 9) встановлення результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення, оголошення; 10) припинення повноважень окружних та дільничних виборчих комісій; 11) повторне голосування; 12) підрахунок голосів виборців, встановлення підсумків повторного голосування і результатів виборів та їх

офіційне оголошення [2, с. 115]. Отже, одна з особливостей організації розслідування вказаних видів злочинів пов'язана із тим, що правоохоронці мають можливість заздалегідь спрямувати свою увагу на виявлення та запобігання виборчих злочинів та пов'язаних із ними кримінальних правопорушень – саме у період, пов'язаний із підготовкою та проведенням виборів.

2. Увага громадськості, спрямована на діяльність політичних партій, виборчих комісій, кандидатів у депутати чи на пост Президента України, обумовлює необхідність налагодження дієвого механізму взаємодії між правоохоронними органами та представниками громадських організацій. Спрямовання такої взаємодії на виявлення фактів готування та вчинення злочинів проти виборчих прав громадян сприятиме оперативному реагуванню правоохоронних органів на отримані відомості, забезпечить невідкладне проведення необхідних слідчих (розшукових) дій, встановлення всіх осіб, причетних до вчинення злочинів, прискорить розслідування в цілому, дозволить запобігти вчиненню окремих виборчих злочинів тощо. Нормативно-правова урегульованість, прозорість та дієвість взаємодії правоохоронців із громадськістю також підвищить рівень правової свідомості та довіри населення до результатів виборів, а отже, сприятиме зниженню напруги в суспільстві, яка зазвичай супроводжує виборчий процес.

3. Ефективній організації розслідування виборчих злочинів також значною мірою сприятиме й невідкладне внесення відомостей в Єдиний державний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄДРДР) повідомлень громадян про підготовку або вчинення вказаних злочинів. Представники громадськості повідомляють, що до Єдиного обліку заяв і повідомлень внесено 4069 заяв і повідомлень про вчинені злочини й інші події, прямо чи опосередковано пов'язані із виборчим процесом, за якими було відкрито 451 кримінальне провадження, 291 серед яких саме ст. ст. 157-160 КК України, та пропонують запровадити для органів досудового розслідування особливий порядок розгляду та відповідей на звернення громадян із метою усунення практики реєстрації

фактичних повідомлень про злочини у статусі звернень громадян без внесення відомостей до ЄДРДР [3]. Аналіз наукової літератури натомість свідчить про доцільність визначення типових джерел та змісту інформації про виборчі злочини, що дозволить слідчим обґрунтовано та швидко приймати відповідні рішення.

4. За даними моніторингу діяльності правоохоронних органів та судів України щодо розслідування злочинів, прямо чи опосередковано пов'язаних із виборчим процесом, організатори незаконних виборчих технологій, як правило, не були виявлені [1]. На наш погляд, це свідчить про необхідність залучення співробітників підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю до розслідування виборчих злочинів.

5. Значна частина норм статей ст.ст. 157-160 ККУ є бланкетними, що вимагає ґрунтовних знань у інших галузях законодавства. До того ж, виборчі злочини часто пов'язані із вчиненням злочинів у сферах: використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж, мереж електрозв'язку; господарської діяльності; службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, ін. Зазначене обумовлює виникнення у слідчих значних складнощів при розслідуванні злочинів проти виборчих прав громадян та інших злочинів, прямо чи опосередковано пов'язаних із виборчим процесом. Отже, організація розслідування виборчих злочинів вимагає спеціалізації слідчих органів шляхом закріплення конкретних слідчих відділів за даними напрямком або створення відповідного підрозділу в системі МВС України.

6. Методика розслідування виборчих злочинів, як правило, не входить в типову програму підготовки слідчих. Аналіз навчальної літератури свідчить про недостатність навчально-методичних рекомендацій з питань розслідування даних злочинів. Таким чином, належна організація розслідування злочинів проти виборчих прав громадян вимагає також створення ефективних методик їх розслідування та впровадження розроблених методик у навчальні програми

підвищення кваліфікації та перепідготовки слідчих та керівників слідчих підрозділів у центрах післядипломної освіти вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Розслідування злочинів, пов'язаних із виборчим процесом 2014 р.: Звіт [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.oporaua.org/news/7993-zvit-rozsliduvannja-zlochyniv-povjazanyh-iz-vyborchym-procesom-2014-r>.
2. Матюшкова Т.П. Характерні риси політичної корупції у виборчому процесі в Україні // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : Збірник матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. [3 квітня 2015 року, м. Харків] / МВС України ; ХНУВС ; Кримінолог.асоціація України. – Х.: Золота миля, 2015. – 260 с. – С. 113-116.
3. Ключев О. Де жорстоко покарані фальсифікатори виборів? [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://prportal.com.ua/node/16468>

Одержано _____.____.2015